

transparant

EDITORIAL

Allemaal broeders en zusters: een oproep tot actie!

Fratelli Tutti, de pauselijke encycliek, verscheen op 3 oktober, de vooravond van het feest van Sint-Franciscus. De brief werd door de paus ondertekend in Assisi, aan het graf van de heilige. Een symbolische daad die enorm veel betekent voor de wereld van vandaag. Een oproep om anders met onze wereld om te gaan!

Broeders én zusters

Met de titel van zijn encycliek citeert paus Franciscus de heilige Franciscus die zijn broeders aanspreekt. Deze aanspreking mogen we vandaag gerust verruimen naar 'broeders en zusters'. Als gelovigen worden we ALLEMAAL opgeroepen tot 'broederlijkheid' om SAMEN één mensenfamilie te vormen. "Tot de wonden van deze tijd behoren de corona-pandemie, de klimaatverandering, maar evenzeer 'de derde wereldoorlog die we a pezzetti, beetje bij beetje, meemaken'. Populisme, liberalisme en individualisme moeten het ontgelden als oorzaken, want ze leiden tot uitbuiting en uitsluiting van de ander. Daartegenover stelt Franciscus een cultuur van ontmoeting, dialoog en respect, vanuit het besef dat we allemaal tot één mensenfamilie behoren.", schrijft Emmanuel Van Lierde, hoofdredacteur van Tertio.

Vier principes van Paus Franciscus

Met professor Johan Verstraeten verdiepten we ons tijdens het voorbije IPB-Forum in de recente ontwikkelingen omtrent de Sociale Leer van de Kerk. We werden uitgedaagd om de diaconale initiatieven die we in coronatijd zagen ontstaan, te valideren maar ook kritisch te kijken naar wat 'nog niet' gebeurde. En we stelden vast dat we als Kerk méér hadden kunnen doen, dat we soms teveel in de stilte bleven. Lokaal ontstonden her en der waardevolle initiatieven: in de gemeenschapsvorming, in de liturgie en de verkondiging. Digitale mogelijkheden werden ontdekt, verbondenheid groeide op een nieuwe wijze. Diaconaal werden

nieuwe acties opgezet. En toch moeten we ons de vraag durven stellen: hadden we niet méér kunnen doen? Hadden we als Kerk sterker onze stem moeten verheffen in deze crisistijd?

De vier principes van paus Franciscus kunnen ons helpen om de dialoog aan te gaan met de gebeurtenissen van vandaag. Tijd gaat boven ruimte, eenheid gaat voor conflict, werkelijkheid is belangrijker dan idee, en geheel gaat boven deel. Het is echt de moeite waard om deze principes verder te doorgronden als richtsnoer in het leven!

Coronaproof verbonden

Gisteren mocht ik een sterke ervaring van verbondenheid meemaken. Een jonge dorpsgenote, Eva, stapte vorig jaar naar Compostella en wil daarover sterk getuigen! Met onze pastorale eenheid (vijf parochies) bestaan we drie jaar en we konden dat niet samen in één kerk vieren omwille van de coronamaatregelen. Er werd een creatief voorstel uitgewerkt. Eva nam deel aan de zondagsviering in de eerste parochie en bracht nadien een kort getuigenis. Ze nodigde iedereen uit om mee te stappen naar de volgende parochie. Een twintigtal mensen gingen broeder/zusterlijk mee op weg. In de tweede parochie kwamen ze net na de viering aan. Met zo'n 80 mensen beluisterden we haar getuigenis en na de picknick stapten de deelnemers verder naar de derde en vierde parochie om tot slot aan te komen in de abdij van Postel voor de vespers en een laatste getuigenis. 'Kaarsjesliefde' was het thema: in elke kerk werden de mensen uitgenodigd om een kaarsje te branden in intense verbondenheid met degenen die gemist worden. De opbrengst van de kaarsjes gaat naar een diaconaal project.

Het werd een heel ander feest dan anders, maar de verbondenheid was minstens even sterk.

*Laten we als Kerk creatief blijven, zoeken
naar wegen om 'als zusters en broeders'
te werken aan Gods droom.*

Laat ons naar de wereld kijken 'met de blik van God'.

De tekenen van deze coronatijd lezen in het licht van het evangelie

Op zaterdag 3 oktober vergaderde het Interdiocesaan Pastoraal Beraad (IPB) in Antwerpen. Het was de eerste bijeenkomst van een nieuwe mandaatperiode en ongeveer een derde van de leden was nieuw. Voorzitter Christa Damen verwelkomde iedereen na een onderbreking van een half jaar en gaf voor de nieuwkomers kort aan waarvoor het IPB staat en hoe het werkt. Daarna volgde een boeiende voormiddag waarin de ervaringen van de voorbije maanden met de pandemie gedeeld werden en we ons de vraag stelden wat de Sociale Leer van de Kerk ons kan leren in deze COVID-19-crisis. Het Oosterhuislied van de bezinning klonk hierbij voortdurend mee op de achtergrond: *'Blijf niet staren op wat vroeger was, sta niet stil in het verleden. Ik, zegt Hij, ga iets nieuws beginnen. Het is al begonnen, merk je het niet?'*

Nieuwe vormen van diaconie

Ondanks de beperkingen door de coronamaatregelen startte de bijeenkomst met een uitwisseling in kleine groepjes. Aan de deelnemers werd gevraagd welke nieuwe vormen van diaconie zij zagen ontstaan tijdens de voorbije maanden en wat ze hadden gemist. De vele antwoorden kwamen op post-its terecht op een bord vooraan. Na de pauze werden daar heel kort enkele notities van gelezen als opstap naar de inbreng van professor Johan Verstraeten. Warme menselijke zorg en creatieve vormen van nabijheid werden genoemd op vele briefjes. Het ging over telefoneren en videobellen, buurten over de haag of raamvisites, aanbellen bij de burens met de vraag of er boodschappen te doen waren, kaartjes sturen aan gevangenen en rusthuisbewoners. Maar ook initiatieven op sociale media en online koppelen van vrijwilligers en hulpvragen kwamen ter sprake. Er werden op sommige plaatsen nieuwe verbindingen gelegd tussen parochie en gemeente om voedselpakketten te verdelen of bejaarden te 'bezoeken'. Leerkrachten werden zich scherper bewust dat kinderen uit hun klas niet mee konden en gingen laptops verzamelen of opdrachten brengen bij die kinderen thuis. Zorgpastores ontwikkelden nieuwe rituelen en er werden troostplekken gecreëerd. Het leek wel of de samenleving plots veel hartelijker was en attentier voor de noden van anderen.

Maar ook gemiste kansen

Heel wat verenigingen vielen stil en gingen in 'afschafmodus' omdat er niet voldoende creativiteit en mogelijkheden waren om nieuwe initiatieven te nemen. Daardoor is de band met de leden vaak heel zwak geworden. Ook de Kerk als instituut reageerde eerder afwachtend en kwam enkel naar buiten met regels en voorschriften in verband met de liturgie. We misten een profetische oproep om wegen te zoeken om de meest kwetsbare mensen nabij te zijn. Woonzorgcentra kregen applaus van de brandweer of de vuilnis- mannen maar vanuit de parochie bleef het

meestal stil. Afscheidsvieringen leden zwaar onder de opgelegde restricties en op veel plaatsen ontbrak het aan menselijke troost en nazorg. Mensen werden zo opgeslorpt door de dagelijkse noden en angsten dat een meer wereldwijde solidariteit niet meer aan bod kwam, en dat in volle campagne van Broederlijk Delen.

Digitale communicatie voor vergaderingen en livestream vieringen werden levensbelangrijk. Maar de doorsnee parochie en kerkganger waren daar niet op voorbereid. Hier had misschien op interdiocesaan niveau een vakkundige technische ondersteuning en enkele suggesties voor toegankelijke apps veel amateuristisch gesukkel kunnen besparen.

Zien, oordelen, handelen

Professor Johan Verstraeten, KU Leuven, gaf na de koffiepauze een conferentie over groeien naar een rechtvaardige en integraal ecologische samenleving na COVID-19. De huidige gezondheids crisis wordt ook wel de pandemie van de armen genoemd en heeft een link naar de ecologische crisis. Om te onderscheiden waartoe deze crisis ons als christenen oproept, kan de Sociale Leer van de Kerk een referentiekader bieden. Die leer is geen handboek waarin letterlijk staat wat we moeten doen in concrete situaties. Maar ze is een gids en helpt ons in de vorming van ons oordeel.

Alles begint met ZIEN. Dat veronderstelt een (grondige) kennis van de sociale, economische en politieke realiteit en een theologische lezing van de tekenen van de tijd. Als we de werkelijkheid bekijken door de bril van het evangelie, ontdekken we waar in onze wereld het Rijk Gods al aanwezig is, hoe de toekomst al vorm krijgt. En we zien ook waar de belemmeringen liggen en bekering nodig is.

Een gezond oordeel

OORDELEN vraagt onderscheiding. Daarvoor schetste Verstraeten 6 belangrijke principes die hij niet enkel uit het compendium van de Sociale Leer van de Kerk maar ook uit de encycliek *Laudato Si'* haalde. Alle 6 vertrekken ze vanuit de liefde als evangelische grondhouding.

De **menselijke waardigheid**. Elke mens is beeld van God en dit niet zozeer als individu maar als gemeenschapswezen. Bij uitbreiding gaat het hier ook over de mens in verbondenheid met de hele werkelijkheid en over respect voor de dieren en de natuur. We kunnen ons vandaag afvragen of de waardigheid van de bewoners van woonzorgcentra voldoende werd gerespecteerd tijdens en na de lockdown.

Het **algemeen welzijn** primeert op het eigenbelang. Dat houdt een universele bestemming van de goederen in zodat iedere mens toegang heeft tot het niveau van welzijn dat noodzakelijk is voor zijn volle ontwikkeling. Privébezit is een middel en geen doel op zich. Het moet bijvoorbeeld leiden tot het scheppen van nuttige arbeid en het mag geen schade opleveren aan het milieu. De voorkeursoptie voor de armen is meer dan liefdadigheid. Ze maakt deze mensen tot subjecten van hun eigen geschiedenis. En voor paus Franciscus maakt ook het ecologisch welzijn deel uit van het algemeen welzijn.

Rechtvaardigheid is een veelvormig begrip. Naast de ruilrechtvaardigheid die eerlijke prijzen geeft aan goederen en diensten kennen we ook de contributieve en de distributieve rechtvaardigheid. Elke persoon draagt bij tot het geheel van de samenleving maar om iedereen daartoe de kans te geven is er ook een herverdeling nodig.

Solidariteit of de deugd van burgerschap is een ethisch antwoord op de feitelijke verbondenheid met allen. God verbindt ons als mensen met elkaar en met de hele schepping. Die solidariteit kan zover gaan dat mensen bereid zijn hun leven te geven voor anderen.

Subsidiariteit kent een belangrijke rol toe aan alle spelers in het middenveld. Een samenleving is immers meer dan een relatie tussen individu en staat.

Het **voorzorgprincipe en de zorg voor de toekomstige generaties**. Wanneer objectieve informatie suggereert dat ernstige en onomkeerbare schade kan worden veroorzaakt, moet een project worden opgeheven of gewijzigd, zelfs indien er geen onbetwistbaar bewijs is.

Vier principes voor actie

Verstraeten eindigde met een warme oproep om deze principes handen en voeten te geven in ons **HANDELEN**. Tijdens de algemene bisschoppensynode over de rechtvaardigheid klonk het zo: "Actie voor rechtvaardigheid en deelname aan de transformatie van de wereld lijken ons ten volle een constitutieve dimensie van de verkondiging van het evangelie, of, met andere woorden, van de zending van de Kerk tot verlossing van de mensheid en haar bevrijding van elke situatie van onderdrukking". Ook voor paus Franciscus moet de Kerk dienstbaar naar de wereld toe gericht zijn. Hij hanteert hierbij 4 grote principes.

Tijd is belangrijker dan ruimte. Durven wij onze veilige comfortzone verlaten en in een veranderingsproces stappen? Het vraagt immers moed om de status quo los te laten.

Eenheid heeft prioriteit op conflict. Zijn we bereid om het conflict recht in de ogen te kijken, het op te lossen en het tot een verbindingspunt te maken in de keten van een nieuw proces? Zo groeien we naar eenheid in diversiteit.

Realiteit is belangrijker dan ideeën. Het is gevaarlijk om te blijven hangen in een sfeer van alleen maar woorden, zeker in een tijd van fake news. Kennen we de realiteit voldoende en van dichtbij?

Het geheel is belangrijker dan het deel. Het geheel is groter dan de som van zijn delen want wij groeien naar een groter goed voor allen. Alles hangt samen en de Geest stuwt ons naar een groter geheel.

Tot slot

Sociaal engagement, caritas, diaconie en transformatief aanwezig zijn in de samenleving moeten gezien worden als integraal onderdeel van het Kerk-zijn. Ze zijn minstens even belangrijk als catechese, liturgie en kerkelijk recht. Daarom is het goed te leren denken en handelen vanuit het geheel. De genoemde beoordelingscriteria kunnen hierbij een hulp zijn. En het Dicasterie voor de Integrale Menselijke Ontwikkeling in Rome heeft in het kader van het Jubileumjaar *Laudato Si'* zeven duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd die terug te vinden zijn op de website van Ecokerk. Ook dat is een handig instrument om als groep in gesprek te gaan en tot actie te komen.

Carine Devogelaere

Samen op weg

Hulpbisschop Koen Vanhoutte volgde in maart Mgr. Luc Van Looy op als bisschop referendaris voor het IPB. Hij is geboren en getogen in West-Vlaanderen en werd in 2018 hulpbisschop voor het vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen. Voordien gaf hij les en was hij president van het seminarie in Brugge en vicaris in de beleidsploeg van dit bisdom. We vroegen hem naar zijn kijk op het IPB.

Monseigneur, hoe hebt u het IPB leren kennen?

In de jaren '90 was ik lid van het IPB als verantwoordelijk priester binnen de Nationale Raad voor Gezinspastoraal. Op het TPC in Antwerpen heb ik toen heel wat verrijkende ontmoetingen meegemaakt. De bijeenkomsten waren toen nog over vrijdagavond en zaterdag gespreid en kenden een grote opkomst met deelnemers uit de verschillende bisdommen en sociale organisaties. Ook de pers was aanwezig. Ik vond het eenkrachtig gebeuren. De uitwisselingen in de gespreksgroepen zijn me sterk bijgebleven. Ik heb het IPB dan een tijdlang van op afstand gevolgd en stelde vast dat in de veranderde kerksituatie de uitstraling ervan verminderde. Vorig jaar werd ik dan gevraagd om lid te worden van de stuurgroep van het project IPB Toekomst naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van het IPB. Bij het emeritaat van Mgr. Van Looy werd ik benoemd als referent.

Wat betekent het dat een organisatie een bisschop referendaris heeft?

Binnen de bisschoppenconferentie is er een taakverdeling afgesproken. Een bisschop referendaris volgt met extra aandacht de ontwikkelingen binnen een of ander domein van ons samen kerk-in-de-wereld-zijn. Concreet hoop ik door mijn deelname aan de Fora en het Bureau van het IPB te kunnen bijdragen tot een vlotte communicatie tussen de bisschoppen en het IPB.

Welke rol ziet u voor het IPB in onze Vlaamse Kerk?

De rol van het IPB zie ik vooral in het bijdragen tot ontmoeting en uitwisseling. De Kerk, ook in Vlaanderen, heeft de traditie

om zich diocesaan te organiseren, rond de bisschop. Het IPB biedt kansen om overleg en onderscheidingskansen te creëren tussen mensen van verschillende bisdommen en van een veelheid aan christelijke bewegingen en verenigingen. Ook al zijn er interdiocesane contacten in tal van commissies en vergaderingen, het IPB vormt een belangrijk interdiocesaan forum waarop de rijke verscheidenheid aan kerkelijk leven in Vlaanderen samenkomt. Het is heel waardevol dat dit gebeurt in een open, kritische en constructieve sfeer. De 'freedom of speech' en het respect dat men er voor elkaar heeft, zijn eigen aan het IPB.

Het IPB kan in samenwerking met het CCV of de Faculteit voor Theologie en Religiewetenschappen tijd nemen voor reflectie en overleg rond de grote uitdagingen waar we in de pastoraal vandaag voor staan. Zonder druk van het moeten komen tot onmiddellijke resultaten is er ruimte voor verrassende analyses, visionaire voorstellen en profetische stemmen die te denken geven en het overleg stimuleren.

Zijn er pijnpunten in de huidige werking?

Het blijft een zorg voor de leden om wat tijdens een Forum aan bod komt te kunnen voorbereiden en delen met christenen uit hun omgeving. Het zou jammer zijn als wat er op het IPB ter sprake komt te sterk in een kleine kring blijft hangen. Hier lijkt een extra inspanning nodig om tot een bredere doorstroming te komen.

In pastorale raden en andere overleg- en adviesgroepen komen heel wat interessante onderwerpen aan bod. In de opeenvolgende vergaderingen van het IPB (soms na heel wat tussentijd) worden veelal nieuwe thema's aangesneden. Maar om echt tot onderscheiding en besluiten te komen, heb je meer tijd nodig om rond eenzelfde thema samen op weg te gaan. Verder dient wellicht ook duidelijker te worden hoe adviezen opgenomen worden door de instanties die beslissingen nemen. Het zou goed zijn om groepen van overleg, advies en besluitvorming sterker met elkaar te verbinden.

Zou dat iets zijn voor het IPB van de toekomst?

Misschien wel. Op interdiocesaan niveau zou het IPB kunnen evolueren tot een overlegorgaan waarin de diverse instanties van de Vlaamse Kerk samen kunnen onderscheiden. Vragen rond de positionering van de Kerk in de huidige samenleving die aan de orde zijn in de bisdommen, in interdiocesane of bisschoppelijke commissies, zouden in het IPB kunnen samenvloeien om er besproken en onderscheiden te worden. De synodale weg waar paus Franciscus voor pleit, kunnen we gaan binnen verschillende groepen. Maar om globaal vruchtbaar werk af te leveren is er verbinding nodig tussen die diverse instanties. Misschien kan het IPB de synodale weg binnen het geheel van de Vlaamse Kerk helpen waar maken om in gemeenschappelijke onderscheiding tot gedragen adviezen en besluiten te komen.